

Dvojitý život poslance Aloise Jaroše

ONDŘEJ HLADÍK

Seznam osob, které zemřely v důsledku perzekuce komunistickým režimem, obsahuje mimo jiné jméno Alois Jaroš, a to ne jen jednou, jak by se dalo předpokládat, ale hned dvakrát. První nositel tohoto jména byl do roku 1948 majitelem zámku Zvěstov na Benešovsku a jeho život byl ukončen na pankrácké šibenici. K trestu smrti byl odsouzen v procesu „František Slepíčka a spol.“¹ Druhého Aloise Jaroše nespojoval s předchozím žádný příbuzenský vztah. Šlo o poslance České strany národně sociální (ČSNS),² který nezemřel na popravišti, ale ve vazbě v důsledku vážné nemoci.

Přes rozdílné osudy způsobila shoda jejich jmen zásadní záměnu v literatuře (a na internetu). Nežfídka se objevuje tvrzení, že poválečný politik Alois Jaroš byl po Miladě Horákové druhý popravený člen ČSNS. Dostupná je také poměrně kuriózní informace, že byl majitelem zámku ve Zvěstově, což se samozřejmě týká prvně jmenovaného.³ A nejedná se jen o populární či neautorizované texty,⁴ ale také o studentské práce.⁵ Nutnost zpracovat biografickou studii zabývající se osobou poslance Jaroše, jež by pomohla zamezit šíření uvedených dezinformací, je proto zcela zřejmá.

Mládí a válečná léta

Alois Jaroš se narodil 7. září 1893 v Kutné Hoře soudnímu podúředníkovi Josefu Jarošovi a Anně, roz. Sezimové, dceři hajného z Košova u Lomnice nad Popelkou. Po absolvování obecné i měšťanské školy se v Praze vyučil číšníkem, načež vystřídal mnoho restaurací, kde sbíral zkušenosti. Pracoval mimo jiné v Bratislavě, Olomouci, Poděbradech či Luhačovicích a s přibývajícím praxí postupoval z místa roznašeče jídla až na pozici vrchního číšníka. Nežůstal ale pouze v rodné zemi

a kvůli rozšíření odborných znalostí začal cestovat po Evropě, takže do roku 1928 stihl navštívit Německo, Rakousko, Švýcarsko, Anglii, Belgie, Francii a Maďarsko.⁶ Mezi působením na různých místech Čech a v zahraničí také několikrát pobýval v Praze. V roce 1915 se přihlásil do Masné ulice, od ledna do června 1923 žil v Chelčického ulici na Žižkově, roku 1926 v Krakovské poblíž Václavského náměstí a od března do prosince 1927 v Nitranské ulici.⁷

Po vypuknutí první světové války narukoval k 75. pěšímu pluku do Jindřichova Hradce (měl domovskou

1 TICHÝ, Martin: Náhlá úmrtí ve vězeňských zařízeních - několik otázek k problému na příkladu úmrtí Josefa Honse. *Paměť a dějiny*, 2010, roč. 4, č. 1, s. 93-107.

2 Název strany prošel několika změnami. V době, kdy do ní A. Jaroš vstoupil, zněl tak, jak je uvedeno v textu. Na jaře 1918 přijala název Česká strana socialistická, od vzniku republiky až do roku 1926 se nazývala Československá strana socialistická, poté Československá strana národně socialistická. Po roce 1945 pak znovu Československá strana národně socialistická a po únoru 1948 Československá strana socialistická.

3 SVOBODA, Vilém: *Něco málo z historie ČSNS - část 40. Proces s Miladou Horákovou, jiný pohled. Naše oběti* - viz <http://skopal-jaroslav.blog.cz/1505/neco-malo-z-historie-csns-cast-40> (citováno k 20. 11. 2017).

4 Poslanci Národního shromáždění 1946-1948, Přehledy členů legislativních sborů, Československo - viz <http://forum.valka.cz/topic/view/36159> (obě citováno k 20. 11. 2017).

5 BÍLEK, Libor: *Akce „Včela“. Likvidace údajné protistátní skupiny na Uherskobrodsku v roce 1951*. Bakalářská práce. Katedra historické pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 22.

6 ABS, f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (dále jen Z), sign. Z-6-277-1, nedatovaný životopis A. Jaroše.

7 NA, f. Policejní ředitelství II - pobytové přihlášky, Alois Jaroš, nar. 1893.

Alois Jaroš v roce 1946

Foto: APS

příslušnost ve Veselí nad Lužnicí) a zanedlouho odjel na ruskou frontu. Kolem jeho nástupu do armády panují nejasnosti. On sám později uvedl, že k němu došlo už v roce 1914,⁸ což je ale v přímém rozporu s výše citovanou pobytovou přihláškou, podle ní totiž od 5. února 1915 bydlel na Starém Městě pražském. Úřední dokument pocházející z činnosti policejního ředitelství se však jeví jako důvěryhodnější pramen než o třicet let později vlastnoručně sestavený životopis. Ačkoli není zcela zřejmé, kdy přesně byl odveden, sloužil v řadách rakouské armády až do roku 1918, kdy ho superarbitrovali, dostal roční zdravotní dovolenou a dočasnou invalidní penzi. Jestli za jeho návratem domů stálo zranění, není jasné, ale je to velmi pravděpodobné.

Počátky podnikání a budování politické kariéry

Jak již bylo naznačeno výše, po válce Alois Jaroš opět pracoval jako číšník a cestoval. Zásadní změna v jeho životě přišla až v roce 1928, kdy dospěl k rozhodnutí, že se usadí, jak dokládají dvě zásadní události. Jednak uzavřel sňatek s Josefou Lukešovou z Opočna (nar. 2. 6. 1901) a jednak převzal nádražní restauraci v Pečkách, již provozoval další čtyři roky. V té době se manželům narodili dva synové, Otakar (1928) a Miloš (1931). Jenže malé město nedaleko Kolína přestalo počátkem 30. let souznít s představou Aloise Jaroše o úspěšné kariéře, navíc mohl už tehdy plánovat vstup do vyšší politiky (viz dále), takže potřeboval být blíž dění v hlavním městě.⁹ Společenský postup přišel v roce 1933, kdy začal provozovat restauraci Mnichovský sklípek ve Velké operetě (dnes Divadlo v Dlouhé) v Dlouhé ulici na Starém Městě pražském. Zakrátko už sebevědomě vystupoval jako majitel „Jarošových restauračních podniků“, jak hrdě hlásal nový firemní hlavičkový papír i razítko.¹⁰

Přestěhování s rodinou do Prahy znamenalo v jeho životě významný předěl.¹¹ Před dalším líčením je proto potřeba vrátit se ještě o několik let zpět a přiblížit doposud opomíjené téma jeho veřejného i politického života. V tomto ohledu byl totiž aktivní od mládí. Již roku 1911 se stal členem číšnického spolku „Otakar“ (po vzniku republiky nesla organizace název „Ústřední jednota československého číšnictví Otakar“), v němž zastával řadu funkcí. Byl předsedou odboček v Bratislavě, Olomouci i Praze a krát-

ce i místopředsedou ústředního výkonného výboru.

Rovněž z hlediska politické příslušnosti se Alois Jaroš vyhranil poměrně záhy a v roce 1912 vstoupil do ČSNS, které zůstal věrný celý život. Do poloviny 30. let ale zaměřoval veškeré aktivity především na odborovou činnost. Po převzetí samostatného podniku v Pečkách proto přijal členství ve stranickém sdružení živnostníků a vzápětí byl zvolen předsedou pražské župy. Poté začala jeho hvězda stoupat. Kariéru zahájil v roce 1935 coby důvěrník a člen okresního výkonného výboru 14. místní organizace pro Prahu II až IV. V roce 1936 jej pražské župní zastupitelstvo zvolilo za politického místopředsedu a roku 1938 kandidoval na členství v Zastupitelstvu hlavního města Prahy.¹²

Stinné stránky podnikání

Uvedený výčet funkcí nepostačuje k tomu, aby přiblížil osobu politika a podnikatele Aloise Jaroše. Ten v druhé polovině 30. let bezpochyby vystupoval velmi sebejistě, jako veskrze úspěšný člověk, leč archivy přinášejí ještě další vhled do jeho života. Dochované dokumenty ukazují už ne tak neposkvřený obraz. Je možné uvést, že měl i druhou tvář, spojenou především s provozováním restaurace Mnichovský sklípek. V roce 1935 totiž začala na pražské policejní ředitelství docházet udání upozorňující na nedodržování zavírací hodiny, rušení nočního klidu a organizování zakázaných hazardních her. Jejich pisatelé, či spíše pisatelky, výmluvně vykreslovali společnost, která se v Dlouhé ulici scházela: *Můj muž do nedávna řádně se o svoji rodi-*

8 Archiv Poslanecké sněmovny (dále jen APS), f. Poslanci a senátoři Národního a Federálního shromáždění, k. 55, inv. č. 1007, spis poslance Aloise Jaroše, poslanecký dotazník, 1946.

9 ABS, f. Z, sign. Z-6-277-1, nedatovaný životopis A. Jaroše.

10 NA, f. Policejní ředitelství II - všeobecná spisovna, k. 4396, sign. J 807/1 Alois Jaroš, korespondence s Policejním ředitelstvím v Praze z 1. 3. 1934.

11 Nejprve žil s rodinou v Hájkově ulici na Žižkově a od roku 1934 v Petřské ulici na Novém Městě. NA, pobytové přihlášky, Alois Jaroš, nar. 1893.

12 ABS, f. Z, sign. Z-6-277-1, nedatovaný životopis A. Jaroše adresovaný Krajskému akčnímu výboru Československé strany socialistické.

nu staral, zavlčen byl do hráčského doupěte v místnostech „Velké operety“ v Dlouhé tř. Dle mých informací jsou to individua, která najdete většinou v albu zločinců a která lákají a falešnou hrou důvěřivé hráče o poslední haléř obehávají v hazardní hře „Moje teta – tvoje teta“ a „Boží požehnání“.¹³

Autorka stížnosti, jejíž manžel zřejmě propadl hazardu, požadovala po policii rázný zákrok s povzdechem prozrazujícím zoufalství: *Jsem na pokraji záhuby i s rodinou...*¹⁴ Že se opravdu nejednalo o pomluvy, dokázala následná noční razie, k níž došlo 13. září 1935. Zatčení byli dva bankéři a třicet hráčů z nejrůznějších vrstev obyvatelstva i návštěvníků Prahy. U zakázaných her se tak sešla pestrá společnost zahrnující nejrůznější obchodníky, řemeslníky (zámečník, pekař, řezník), novináře, bankovního úředníka či vysokoškolského studenta. Nechyběli ani další profesionální (řemeslní) hráči, kteří spolupracovali s bankéři. Protokol o zásahu dokonce popisuje, kde Alois Jaroš organizoval tajná setkání: *Hráčská místnost nalézá se jedno poschodí v podzemí a vchod do ní vede ze schodiště z průchozího domu.*¹⁵

Pospaná razie ale neměla žádný zásadní dopad. A co sám majitel? Tomu úřední pohrůžky očividně nedělaly žádné starosti, protože [...] *ačkoliv byl přísně napomenut, přesto trpěl tyto hazardní hry dále vědomě a neučinil dosud žádné nápravy. Majitel restaurace dostával od bankéřů za každou hodinu hry 40–50 Kč.*¹⁶ Uvedená částka se však jeví jen jako jakási základní taxa za „pronájem“ prostor. Rukama bankéřů často procházely výrazně

větší sumy peněz a bylo by s podivem, kdyby nedocházelo k dělení zisků.

Přes veškerou snahu detektivů se situace dlouhodobě nelepšila. Ještě v letech 1937 a 1938 policie opakovaně prováděla razie, během nichž zatýkala falešné hráče i jejich oběti. Tento nezákonný vedlejší zdroj příjmů začal Alois Jaroš redukovat teprve v době, kdy ho zvolili na pražskou radnici. Pro zdůvodnění změny postojů vůči hazardu sice chybějí dokumenty, ale jako poměrně reálná se jeví snaha minimalizovat riziko kompromitace. Šetření úřadů po posledním zásahu v roce 1938, provedené na žádost živnostenského referátu magistrátu, přineslo pozitivní výsledek: [...] *bylo zjištěno, že od posledního zákroku v restauraci Aloise Jaroše se více hazardní hry nehrají.*¹⁷ Buď tedy Jaroš „hráčské doupě“ uzavřel, nebo jeho provoz omezil a začal si dávat větší pozor, ale o tom je možné se pouze dohadovat.

Odchod do ústraní a poválečný vzestup

Po okupaci Československa Alois Jaroš opustil magistrát, ale veřejných funkcí se zcela nevzdal. Jeho tehdejší činnost směřovala především k mládeži, takže byl zvolen předsedou pražských rodičovských sdružení (zahrnovalo 280 škol) a současně stanul v čele staroměstské „Pěče o mládež“.¹⁸ Po celou dobu války samozřejmě i nadále provozoval restauraci v Dlouhé ulici, což mu ovšem přineslo další komplikace s úřady. V červnu 1941 byl na základě kontroly z ministerstva zemědělství zadržen kvůli černému

Primátor Otakar Klapka popravený nacisty v roce 1941. Za údajnou spolupráci s ním byl Alois Jaroš zatčen. Foto: archiv autora

obchodu. Avšak zůstalo jen u podezření, protože ve vazbě setrval pouze tři dny, načež ho na příkaz uvedeného ministerstva propustili.¹⁹

Jak se ale politik Alois Jaroš choval v době okupace – zůstal jen nečinně přihlížet dění, vycházel vstříc Němcům, nebo pracoval proti nim? Chybějí sice přímé důkazy o jeho aktivním zapojení do odboje, ale zcela netečný k situaci určitě nezůstal. Z doby působení na pražské radnici se znal s primátorem Otakarem Klapkou,²⁰ jenž byl také národní socialista. Ještě před jeho zatčením měl Jaroš převzít bližší nespecifikované dokumenty a uschovat je.

Tento krok jej znovu přivedl za mříže, ale po nedlouhém vyšetřování ho propustili na svobodu. Jakékoli bližší údaje k těmto událostem se však ne-

13 NA, f. Policejní ředitelství II – všeobecná spisovna, k. 4396, sign. J 807/1 Alois Jaroš, stížnost Marie Suchanové, nedatováno.

14 Tamtéž.

15 NA, f. Policejní ředitelství II – všeobecná spisovna, k. 4396, sign. J 807/1 Alois Jaroš, policejní zpráva o zásahu v Dlouhé 47 ze 13. 9. 1935.

16 Tamtéž, zpráva o oznámení K. Mautnera z 27. 9. 1935.

17 Tamtéž, zpráva z 23. 6. 1938.

18 APS, f. Poslanci a senátoři Národního a Federálního shromáždění, k. 55, inv. č. 1007, spis poslance Aloise Jaroše, poslanecký dotazník, 1946.

19 NA, f. Policejní ředitelství II – všeobecná spisovna, k. 4396, sign. J 807/1 Alois Jaroš, zpráva o zadržení A. Jaroše z 9. 6. 1941.

20 Otakar Klapka (27. 4. 1891 – 4. 10. 1941). Český právník a politik, odborník na správní právo a později dlouholetý poslanec Československé strany socialistické se stal ke sklonku druhé republiky pražským primátorem. Kvůli spolupráci s čs. odbojem byl v roce 1940 německými okupanty zatčen a o rok později popraven.

V roce 1946 zúročil Jaroš své politické zkušenosti a stal se členem Ústavodárného Národního shromáždění

Foto: APS

podánilo dohledat a zpravuje o nich pouze poslanecký dotazník z roku 1946 a pozdější životopis adresovaný Akčnímu výboru Československé strany socialistické.²¹ Vodítkem může být také to, že manželka A. Jaroše prožila tři roky v koncentračním táboře Ravensbrück, údajně z politických důvodů.²²

Z uvedených střípků lze jen těžko přesně specifikovat, co Jarošovi za války dělali a nakolik aktivními odbojáři byli. Na druhou stranu je bohužel jisté, že jejich činnost přinejmenším spoluzavinila pozdější rozpad rodiny. Alois Jaroš si totiž po uvěznění manželky v koncentračním táboře

našel novou partnerku a měl s ní dceru Leu.²³ Počátkem roku 1949 se proto odstěhoval z dosavadního bytu v centru Prahy do Užocké ulice ve Vršovicích, kde dotyčná žila.²⁴

První poválečná léta přinesla Aloisi Jarošovi kromě řešení rodinných problémů také vrchol politické kariéry. Začátek je možné vysledovat už ve dnech Pražského povstání, kdy se měl zapojit do činnosti revolučního národního výboru.²⁵ Jeho počínání na konci války způsobilo rychlý zisk řady funkcí. Českou národní radou byl jmenován zmocněncem Ústředního svazu cizineckého ruchu v Praze, později místopředsedou pražské Hospo-

dářské skupiny hostinských živností a národní socialisté jej nominovali do pražského zastupitelstva. Mimo to se stal předsedou celorepublikové stranické živnostenské organizace. Zastával i důležité funkce v Okresním národním výboru Praha (člen živnostenské komise). Ve volbách v roce 1946 posléze zúročil dosavadní zkušenosti a stal se poslancem Ústavodárného Národního shromáždění.²⁶

Ani po převzetí poslaneckého mandátu pasivně nepřihlížel a postupně pracoval v řadě parlamentních výborů (právní, zásobovací, živnostensko-obchodní, zdravotnický, pro kontrolu provádění dvouletého plánu, rozpočtový).²⁷ Jeho tehdejší aktivity shrnula StB počátkem šedesátých let 20. století takto: *Od května 1945 až do února 1948 se JAROŠ choval krajně reakcionářsky. Burcoval majitele restaurací a hostinců proti lidově-demokratickému zřízení v ČSR, vystupoval proti komunistické straně a útočil i na novou ústavu.*²⁸

Díky citované charakteristice vypracované bezpečnostními složkami nemůže v případě Aloise Jaroše coby dlouholetého předválečného národního socialisty překvapit. Právě kvůli zřejmému ideologickému pozadí není možné bez výhrad ji akceptovat. Na druhou stranu jsou uvedené postoje podporující živnostenské podnikání, spojené s odporem proti komunistickým představám o uspořádání společnosti, zcela pochopitelné. V rozbouřených únorových dnech roku 1948 se proto snažil rychle zorientovat a bezpochyby přemýšlel, jak má reagovat na změny. Na březnovém zasedání

21 APS, f. Poslanci a senátoři Národního a Federálního shromáždění, k. 55, inv. č. 1007, spis poslance Aloise Jaroše, poslanecký dotazník, 1946; ABS, f. Z, sign. Z-6-277-1, nedatovaný životopis A. Jaroše.

22 ABS, f. Z, sign. Z-6-277-1, nedatovaný životopis A. Jaroše adresovaný Krajskému akčnímu výboru Československé strany socialistické.

23 ABS, f. Vyšetřovací spisy - Centrála (dále jen MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-138 MV „Štěrbová Marie a spol.“, operativní podsvazek 1, zpráva k akci „Jaroš Alois“ z 30. 11. 1949.

24 NA, f. Policejní ředitelství II - pobytové přihlášky, Alois Jaroš, nar. 1893.

25 ABS, f. Z, sign. Z-6-277-1, nedatovaný životopis A. Jaroše adresovaný Krajskému akčnímu výboru Československé strany socialistické.

26 Tamtéž, sign. Z-7-21, zpráva o činnosti A. Jaroše z 28. 2. 1962

27 APS, Poslanci a senátoři Národního a Federálního shromáždění, k. 55, inv. č. 1007, spis poslance Aloise Jaroše, poslanecký dotazník, 1946 - přehled členství A. Jaroše v parlamentních výborech.

28 ABS, f. Z, sign. Z-7-21, zpráva o činnosti A. Jaroše z 28. 2. 1962.

Národního shromáždění hlasoval ve prospěch nové vlády, načež převzal úkol vytvořit akční výbor v rámci živnostensko-obchodnického odboru uvnitř své strany.²⁹ Přes veškerou snahu ale po „obrození“ národních socialistů a přejmenování na Československou stranu socialistickou nebylo doporučeno jeho setrvání ve funkci. Tehdy se stal pouze náhradníkem za karlovarského kandidáta.³⁰

Po únoru 1948

Nové poměry znamenaly pro Aloise Jaroše odchod z vrcholné politiky. Znovu se zaměřil hlavně na provoz Mnichovského sklípku, ale ani to nebylo bez komplikací. Již během roku 1949 byl převeden pod národní podnik Hotely a restaurace hl. m. Prahy. Tento krok proměnil majitele v zaměstnance. Ve svém bývalém podniku zůstal do února 1950, kdy podal výpověď kvůli nemoci a odjel na léčení, jež mimo jiné probíhalo v Karlových Varech.³¹

Ačkoli nedlouho po únorovém převratu opustil veřejný život, nepřestával sledovat politickou situaci. Už z předchozích let se znal s řadou poslanců, kteří pravidelně navštěvovali jeho restauraci, jak ve své výpovědi zmínila i Milada Horáková: *Je mi známo, že KLEINEROVÁ navštěvovala restauraci bývalého poslance JAROŠE, a pokud vím, chodili tam před únorem*

*i po únoru 1948 bývalí poslanci strany nár. soc., jak říkali, na dobrou stravu.*³² Není proto překvapivé, že i po změně režimu pokračovaly v Mnichovském sklípku schůzky osob, jejichž jména opakovaně zaznívala během vyšetřování Akce „Střed“ i následujícího soudního procesu s JUDr. Miladou Horákovou, včetně několika popravených (např. František Přeučil, Oldřich Pecl).³³

Průběh těchto schůzek zůstává dodnes nevyjasněný. Všichni jmenovaní se během výsledků shodli na tom, že jen kritizovali poúnorový vývoj a diskutovali o tom, co dělat dál. Současně jednoznačně vylučovali přípravu jakékoli protistátní činnosti: *Se vši důrazností popírám, že by se byla na těchto schůzkách tvořila nějaká ilegální skupina z osob, které jsem výše uvedl, neboť tyto schůzky byly rázu společenského a sjednány přímo legálním způsobem.*³⁴ Rovněž tak role Aloise Jaroše při setkáních v Mnichovském sklípku není zřejmá. Je totiž uváděn pouze jako majitel restaurace, kde se schůzky odehrávaly, s tím, že jednou přispěl částkou tři sta korun do sbírky na podporu rodin lidí zatčených po únoru 1948.³⁵ Ačkoli by už to mohlo stačit k zatčení a odsouzení, zůstal zcela mimo zájem StB, což je zajímavé, leč nikoliv ojedinělé.³⁶

Popis neoficiálních debat národních socialistů v Dlouhé ulici může být úmyslně zkreslený, aby vypadaly

co nejméně konfliktně, což by mělo s ohledem na kontext vzniku výsledkových protokolů své opodstatnění. Avšak existuje také dokument (doposud jediný nalezený), který staví předchozí děj do úplně jiného světla. Na konci července 1950 byla do vazební cely pankrácké věznice č. 145 nasazena Erika Nováková, která zanedlouho dodala dosti zásadní informaci týkající se výše uvedených událostí. Podařilo se jí tehdy vyslechnout rozhovor mezi spoluvězeňkyněmi, které Jaroše z předchozích let znaly.

Jednou z nich byla Ludmila Šubrťová, která dělala spojku Antonii Kleinerové a pomáhala jí při přípravách na útěk náměstkyně primátora hl. m. Prahy Růženy Pelantové do zahraničí, druhou pak Marie Štěrbová, které se budou podrobněji věnovat následující odstavce. Při jedné z debat padlo jméno Aloise Jaroše, což mělo až nečekaný účinek: *[...] načež ŠUBRŤOVÁ se toho zhrozila a poté vyprávěla, že JAROŠ je jednou z hlavních osob [...] a u toho že se scházeli ostatní, a u něho ve sklepě se měly tisknout falešné legitimace [...] Nahoře nad sklepem byla normálně jeho restaurace, kam chodili též řízlové. Dále řekla, že u tohoto Jaroše se skrývají nějakí vojáci, kteří mají utéct z armády [...] Dále řekla ŠUBRŤOVÁ, že když [ji] jednou převáželi autem z Ruzyně na Pankrác, seděl tam též Nedoma, který se jí ptal, zdali zatajila jméno JAROŠE.*³⁷ Pokud se tedy tato

29 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6301 MV „akce Střed“, podsvazek F. Přeučil, dodatek k protokolu z 10. 11. 1949.

30 ABS, f. Z, sign. Z-7-21, zpráva o činnosti A. Jaroše z 28. 2. 1962.

31 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-138 MV „Štěrbová Marie a spol.“, operativní podsvazek 1, ustanovka z 10. 4. 1951.

32 Tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-6301 MV „akce Střed“, podsvazek M. Horáková, protokol z 12. 11. 1949.

33 K procesu s Miladou Horákovou blíže FORMÁNKOVÁ, Pavlína – KOURA, Petr: *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provádějící proces s Miladou Horákovou a spol.* ÚSTR, Praha 2008.

34 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-6301 MV „akce Střed“, podsvazek 1 Kn 010/64, výpověď Andělína Šulíka z 8. 11. 1949.

35 Tamtéž, podsvazek Antonie Kleinerová, výpověď A. Kleinerové z 10. 2. 1950.

36 Ve vyšetřovacím spise a. č. V-6301 MV se objevuje více osob, jejichž konání z tehdejšího hlediska přinejmenším hraničilo s protistátní činností, a přitom jim StB nevěnovala větší pozornost. Jako příklad je možné uvést JUDr. Jiřinu Anderlovou, která byla v úzkém kontaktu s MUDr. Dagmar Kočovou (zatčena a souzena v rámci akce „Střed“). Ačkoliv jí měla Anderlová nabízet dodávání špiónážních zpráv, byla zatčena a odsouzena na doživotí až v rozsáhlé kauze nazvané „J. Kozlík a spol.“. K tomuto případu blíže HLADÍK, Ondřej: *Začalo to v Klenčí – činnost skupiny Josefa Kozlíka a Jaroslava Peteřfka*. In: ŠTANCL, Jiří (ed.): *Třetí odboj na Klatovsku a Domažlicku*. Město Klatovy, Klatovy 2015, s. 130–143.

37 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-138 MV „Štěrbová Marie a spol.“, operativní podsvazek 1, úřední záznam s Erikou Novákovou z 27. 7. 1950.

agenturní zpráva zakládá na pravdě, přináší nutnost zásadně přehodnotit pohled na konání Aloise Jaroše ve spojitosti s kauzou Milady Horákové.

I když je s vyřčenou hypotézou nutné nakládat opatrně, neboť výše uvedený pramen vyvolává řadu otázek, co se týče spolehlivosti, už citovaná zpráva sama o sobě jej alespoň částečně verifikuje. Zmiňuje totiž mimoходом to, jak vypadala restaurace Mnichovský sklípek, což nasazená vězeňkyně nemohla vědět. Popis tisku dokumentů ve sklepech pod restaurací přímo odpovídá konkrétní situaci. V suterénních prostorách se nacházela kancelář Aloise Jaroše i kuchyně s přílehlými skladovacími prostory. Rovněž další archiválie podporují vyřčenou teorii. Nepřímý důkaz podává zpráva KV StB v Karlových Varech, podle níž se měl Jaroš během roku 1949 zdržovat v Podbořanech u Josefa Nováka a *Dle důvěrného zjištění měl být JAROŠŮV pobyt [...] zastřen pod rouškou nějakého tajemství...*³⁸ To vyvolalo u Bezpečnosti podezření, takže provedla domovní prohlídku zaměřenou na protistátní letáky, avšak neúspěšně: *Při vstupu orgánů SNB do bytu NOVÁKA se z překvapení vzpamatovala NOVÁKOVÁ a řekla, že si musí odejít do vedlejšího pokoje, a při té příležitosti měla odstranit protistátní letáky, které byly na stole v pokoji, ve kterém bydlel JAROŠ.*³⁹

Dalším zdrojem informací, který poukazuje na to, že Alois Jaroš mohl vystoupit proti komunistické moci, nebo měl alespoň povědomí o formujícím se odporu, je případ jmenované Marie Štěrbové, kvůli němuž byl také zatčen. S dotyčnou se znal už od

Marie Štěrbová na fotografii ve vyšetřovacím spisu

Foto: ABS

30. let, kdy byla majitelkou restaurace či vinárny v Jáchymově ulici poblíž Staroměstského náměstí. V roce 1947 Prahu opustila a žila v Poděbradech, kde po prodeji staroměstského podniku koupila restauraci Na staré poště. Ta jí ale byla už 22. března 1948 znárodněna, pročež se přestěhovala zpět do metropole (bydlela v Masné ulici č. 21).⁴⁰ Důvod její nechuti vůči nové vládnoucí garnituře je zcela zřejmý. Nemůže proto překvapit, že neodmítla žádost o spolupráci od Viléma Vilíma, letitého známého a bývalého majitele hotelu v ulici Na Perštýně 10.

Počátkem března 1950 navštívila Štěrbová jmenovaného u něj doma a ten ji při té příležitosti požádal, zda-li by nemohla na nějaký čas ubytovat muže, jehož jí představil jako synovce Pepíka. S tím souhlasila i přes to, že zakrátko vyšla najevo skutečná identita dotyčného – jednalo se o agenta-chodce Ludvíka Kruckého (nar. 1922, představoval se jako Josef Janeček), emigranta a bývalého úředníka Ústřední rady odborů, jenž už něja-

ký čas u Vilíma pobýval.⁴¹ Dotyčný pracoval ve prospěch zahraničních zpravodajských služeb, avšak není přesně možné určit, o kterou z nich konkrétně šlo. Ve vyšetřovacích spisech je uvedeno CIC, což však StB používala jako souhrnné označení ve velkém množství případů, i když zatčený prokazatelně dodával informace jiné organizaci.⁴² Je však jisté, že na území Československa plnil v letech 1949–1950 více úkolů a jeho aktivity v případě Marie Štěrbové nebyly výjimkou.⁴³

Po setkání u Vilíma se Krucký skutečně přestěhoval do Masné ulice, kde našel úkryt na více než jeden měsíc. Tehdy nejspíš přesvědčil Marii Štěrbovou, aby před vlastním plánovaným útekem z republiky vytvořila síť informátorů pracujících pro zahraniční zpravodajce. K tomu pak měla přemluvit také Aloise Jaroše, který doposud unikal větší pozornosti StB, i přesto, že jeho jméno již vyšetřovatelé znali. Bývalý poslanec dostal za úkol dodávat zprávy

38 Tamtéž, zpráva KV StB Karlovy Vary z 9. 2. 1951.

39 Tamtéž.

40 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spisy, a. č. V-138 MV „Štěrbová Marie a spol.“, mapa 1, výpověď M. Štěrbové z 11. 5. 1949.

41 Tamtéž, výpověď M. Štěrbové ze 14. 7. 1950.

42 Například v případě „J. Kozlík a spol.“ šetřeném ve spise a. č. V-709 MV se vyskytuje agent-chodec Karel Hůla, jenž pracoval ve skupině Okapi vedené generálem Františkem Moravcem, kterou zastřešovala CIA. Přesto je ve spisech běžně uváděno CIC. Rozhovor autora s Karlem Húlou z 24. 11. 2012.

43 Důležitou roli hrál v případě „Bedřich Hampejs a spol.“. ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2898 MV „Bedřich Hampejs a spol.“.

44 ABS, f. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-138 MV „Štěrbová Marie a spol.“, mapa 1, výpověď M. Štěrbové z 22. 5. 1951.

45 Tamtéž, operativní podsvazek 1, návrh na realizaci „Akce Štěrbová“ z 21. 4. 1951.

Vlasta Štěrbová na fotografii ve vyšetřovacím spisu

Foto: ABS

hospodářského charakteru, s tím, že k tomu využije mrtvé schránky ve sklepě domu na Senovážném náměstí č. 2.⁴⁴ Popsaným způsobem údajně předal informace o státním rozpočtu, dvouletém plánu a seznam hotelů v Československu.⁴⁵

Ačkoli se spolupráce Marie Štěrbové s Ludvíkem Kruckým jeví jako velmi reálný fakt, aktivní přístup Aloise Jaroše vyvolává určité pochybnosti i přes neoddiskutovatelnou snahu přimět ho ke spolupráci. Jakkoli byl činný v předchozích letech, na jaře roku 1950 měl již velké zdravotní problémy. Za připomenutí v této souvislosti stojí jeho odjezd na léčení v únoru téhož roku. Z pozdějších lékařských záznamů plyne, že se u něj začala projevovat těžká forma tuberkulózy, proto zůstane otázkou, jestli měl na další zapojení do odboje dostatek sil. Zpráva z vyšetření provedeného koncem dubna 1951 už pak nenechávala žádné místo pro optimismus: *Prognóza: Velmi vážná. Povede patrně v brzké době k nezadržitelnému konci.*⁴⁶ Stejně tak postoje Marie Štěrbové při výslechu poukazují na možnost zneužití jejich

vzájemných kontaktů k perzekuci bývalého poslance z řad národních socialistů: *Obviněná odmítá podepsat svoji výpověď z důvodu toho, že není napsána tak, jak prý ona vypovídala...*⁴⁷

Zatčení, věznění a smrt poslance Jaroše

Do mozaiky případu chybí už jen doplnit to, jak StB odhalila tvořící se protistátní skupinu, což ve svém důsledku zavinilo i vydání zatykače na Aloise Jaroše. Příčina je pro 50. léta doslova příznačná, na počátku konce stál nevědomý kontakt s agentem tajné policie. Došlo k němu v červnu 1951 během rozpracování Viléma Vilíma, kdy se spolupracovnice Státní bezpečnosti Eva Penížková (Benížková) seznámila s dcerou Marie Štěrbové Vlastou (nar. 1931). Ta jí, netušíc nic zlého, nabídla podnájem u nich doma, čímž Bezpečnost získala nečekaně snadný přístup k informacím.⁴⁸ V této souvislosti také poprvé padlo jméno ústřední postavy této studie: *Dle jejich prohlášení byly ve styku s býv. poslancem nár. soc. JAROŠEM...*⁴⁹ Pak

už stačilo získat důvěru ostatních, vyčkávat, sledovat, rozplést přípravy na emigraci a posléze nabídnout vhodný kontakt, který zajistí převod přes hranice. Jednalo se samozřejmě o dalšího agenta StB, Karla Bořka.

V červnu 1950 už měla Marie Štěrbová a její dcera kompletní skupinu lidí, co se chystali spolu s nimi emigrovat, v níž byli ještě bývalí zaměstnanci amerického velvyslanectví Helena Bartoňová, Milena Macháčková, Jiří Sýkora a Jaromír Fiala. Důležitou osobou se stal řidič Josef Polák, který 21. června odvezl všechny zainteresované, včetně agentky „Evy“, do Lokte a po kontaktu s falešným převaděčem odjeli do Chebu.⁵⁰ Nikdo z nich netušil, že pečlivě nachystaná past právě sklapla. V noci 22. června 1950 většinu jmenovaných zatkli příslušníci útvaru pohraniční stráže ve Svatém Kříži, jen dvěma účastnicím útěku připravila StB ještě horší osud: *Na základě těchto poznatků byla se Štěrbovými provedena akce KÁMEN...*⁵¹ Matka s dcerou v nadšení, že se jim podařilo uprchnout ze země, na domnělé úřadovně CIC podrobně popsaly veškerou svou činnost (nelze vyloučit, že si ji trochu „přikrášlily“), vyplnily předložené dvojjazyčné dotazníky, a M. Štěrbová dokonce napsala dopis svému příteli Bedřichu Dočekalovi, v němž jej žádala, aby také začal pracovat proti režimu.⁵² Jenže převoz do vnitrozemí Německa se nekonal. Místo toho došlo k fingovanému přepadu československými bezpečnostními složkami, takže obě ženy skončily na Pankráci.

Po tomto zákroku, následných výsledcích a agenturním rozpracování měla StB pohromadě všechny informace potřebné k hromadnému

46 Tamtéž, mapa 2, zpráva lékaře k chorobopisu č. 5869 ze 4. 5. 1951.

47 Tamtéž, mapa 1, výpověď M. Štěrbové ze 14. 7. 1950.

48 Tamtéž, operativní podsvazek 1, zpráva o realizaci „Akce Barnabáš“ z 27. 6. 1950.

49 Tamtéž, zpráva o „Akci Barnabáš“ z 24. 7. 1950.

50 Tamtéž.

51 Tamtéž, zpráva o realizaci „Akce Barnabáš“ z 27. 6. 1950. K akci „Kámen“ blíže JÁNDEČKOVÁ, Václava: *Kámen. Svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice 2013.

52 Vyplněné dotazníky Marie a Vlasty Štěrbových a citovaný dopis jsou součástí vyšetřovacího spisu a. č. V-138 MV.

21
~~12~~
~~12~~

W i s h .
Tajna

Q u e s t i o n a i r e .
D o t a z n í k .
F o r a C z e c h o s l o v a k i a n S u b j e c t .
P r o c s l . s t a t n í p r i s l u s n í k y .

- Name and Surname: *Marie Štěrbová*
Jmeno a prijmeni:
- Date of Birth: *17. IV. 1909*
Data narozeni:
- Profession:
Zamestnani: *ne*
- Last Postal address in CSR:
Posledne bytem v CSR: *Praha I. Masna 21.*
- Political views in any:
Politická prislusnost: *Československá*
- Reason for Leaving CSR 'state exactly why if Political or otherwise':
Duvod k odchodu z CSR 'zda politicky ci jiny duvod, konkretne uvest': *politický duvod*
- Have you Relatives in any other coutry where?
Mate v cizine pribuzne, kde? *ne*
- Do you wish to work in any Revolutionary activity egainst the new reside in CSR 'in what manner'?
Chcete se zucastnit v cizine odbojove cinnosti proti nynejši CSR 'jakym zpusobem?' *ano*
- Where you in any illegal organisation or active in any way egainst the present regise? State which arganistation who is the leader and where are the headquarters, state Briefly their activites?
Byl jste v CSR clenem nejake illeg. organisace neb jinak cinný proti tamnímu zřízení? Udejte o jakou organizaci se jednalo, kdo ji vedl, sídlo a stručne popiste její popis?
Byla jsem členem illeg. organizace. Organizace CIC. Gell.

První strana dotazníku, který Marie Štěrbová vyplnila v rámci akce „Kámen“ po domnělém přechodu hranice

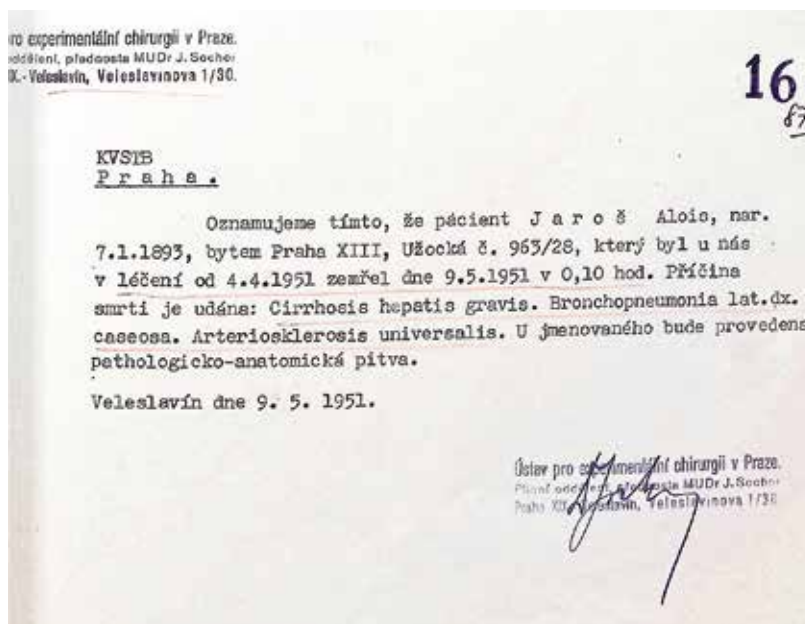
Foto: ABS

zatýkáni. To se samozřejmě týkalo i Aloise Jaroše, jenže jeho zdravotní stav už byl tehdy opravdu vážný, takže musel být hospitalizován ve Všeobecné nemocnici v Praze-Vokovicích (Veleslavínská 1).⁵³ To ale nebylo na překážku. Dne 24. dubna 1951 pro něj přijela zatýkácí skupina, jež ho se souhlasem primáře odvezla. Aby nedošlo ke zbytečným komplikacím, zpočátku mu tvrdili, že jedou do vinohradské nemocnice. Zastírací manévry ale nevydržel dlouho a Jaroš záhy pochopil situaci, komentoval ji stoickým prohlášením: [...] už vím, kam mě vezete.⁵⁴

V jednom zatýkající příslušníci Bezpečnosti nelhali. Po sepsání potřebných dokumentů a osobní prohlídce na KV StB Praha byl Alois Jaroš skutečně převezen do jiné nemocnice, ale ne do vinohradské. Cílovou stanicí se stala nemocnice vězeňská. Jenže s tehdy už na smrt nemocným zatčeným si tamější lékaři nedokázali poradit. Po necelém týdnu ho proto 30. dubna čekal převoz z Pankráce do vojenské nemocnice ve Střešovicích.⁵⁵ Ani to nestačilo, jelikož v rámci uzavřeného oddělení chybělo specializované pracoviště zaměřené na umírající v posledním stadiu tuberkulózy. Po necelých dvou týdnech tak 4. května Aloise Jaroše přijali tam, odkud jej StB nechala odvézt: na plicní oddělení Ústavu experimentální chirurgie Všeobecné nemocnice ve Veleslavíně.⁵⁶

Popsaná nemocniční anabáze vyčerpaného a umírajícího Aloise Jaro-

Zpráva o úmrtí Aloise Jaroše

Foto: ABS

še je výmluvnou ukázkou naprosté bezcitnosti, s jakou StB v 50. letech postupovala. Od samého počátku bylo jasné, že už není naděje na uzdravení, a místo toho, aby nemocného nechali v klidu prožít poslední dny, zcela zbytečně jej převáželi mezi věznicí a nemocnicemi. Definitivní konec přišel několik dní po posledním přemístění, 9. května 1951 deset minut po půlnoci.⁵⁷ Ostatky Aloise Jaroše zpopelnili ve strašnickém krematoriu, ale co se stalo s urnou, není známo.⁵⁸ Na základě tehdy platných předpisů je možné pouze předpokládat její uložení na

Pankráci a likvidaci nejpozději na počátku 60. let.⁵⁹

Co dodat závěrem? Život poslance Aloise Jaroše ukazuje, že lidské osudy jsou mnohovrstevnaté a zapojení se do odporu proti komunistické moci či účast na vrcholné politice nemusely vždy znamenat „čistý štít“ či neposkvrněný charakter dotyčné osoby. Současně je patrné, že je důležité podrobně zkoumat každý případ, jelikož i sebemenší opomenutí v rámci badatelské práce může významně zkreslit vyznění výsledného obrazu.

pd

53 ABS, f. Vyšetřovací spisy, arch. č. V-138 MV „Štěrbová Marie a spol.“, mapa 1, návrh na zatčení A. Jaroše z 21. 4. 1951.

54 Tamtéž, zpráva o zatčení A. Jaroše z 24. 4. 1951.

55 Tamtéž, zpráva o převozu A. Jaroše do vojenské nemocnice ve Střešovicích z 30. 4. 1951.

56 Tamtéž, žádost o přijetí A. Jaroše ze 4. 5. 1951.

57 Tamtéž, zpráva o úmrtí A. Jaroše z 9. 5. 1951.

58 KÝR, Aleš – KAFKOVÁ, Alena: *Přehled o uložení ostatků popravených a zemřelých odsouzených za protikomunistický odboj a osob ve výkonu vazby v letech 1948–1961 ve věznicích Praha-Pankrác a Praha-Ruzyně* (nepublikovaný text uložený v Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby ČR).

59 Rozkaz ministra vnitra č. 36/1960, Směrnice o organizaci služby a provádění výkonu absolutního trestu – vydání, část III., odst. 25.